

УДК 343.112

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v100.2023.3>*І. Я. Білас*

ЧИ ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ СУД ВРАХОВУВАТИ ДОПОВІДЬ ОРГАНУ ПРОБАЦІЇ ПРИ УХВАЛЕННІ ВИРОКУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ?

Постановка проблеми. Законом України № 1492-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» [1], прийнятим Верховною Радою України 7 вересня 2016 року, внесено зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) та запроваджено інститут пробації у кримінальному провадженні України. Цим Законом вперше до кримінального провадження впроваджено інститут пробації, а до його учасників введено нового учасника – представника персоналу органу пробації (ст. 72-1 КПК України), визначено поняття досудової доповіді та механізм її застосування у рамках розгляду і вирішення кримінальної справи тощо. До прикладу, норму ч. 1 ст. 368 КПК України доповнено положеннями, згідно з якими, ухвалюючи вирок суд приймає до відома досудову доповідь з інформацією про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого. Зважаючи на дану новелу кримінального процесуального закону, виникає питання, яке значення відомостей щодо соціально-психологічної природи обвинуваченого для суб'єкта вирішення кримінально-правового спору при винесенні кінцевого судового рішення у кримінальній справі заклав законодавець, чи є вони обов'язковими для суду при визначенні останнім виду і міри покарання. Враховуючи недостатню чіткість викладення вказаної законодавчої новели існує необхідність у з'ясуванні значення досудової доповіді органу пробації при ухваленні судом вироку у кримінальному провадженні крізь призму доктрини та наявної судової практики.

Стан досліджень. Проблемам нормативного регулювання та практики правозастосування інституту пробації у кримінальному провадженні України, зокрема досудової доповіді органу пробації, присвячені праці низки вчених-процесуалістів, таких як: І. В. Вернидубов, С. І. Вітфілд, В. І. Гранкіна, О. Єні, Л. Матієк, І. М. Микитась, С. І. Сімакова. Водночас, досліджуючи процесуальні аспекти функціонування досудової пробації на стадії підготовчого провадження в суді, науковці приділяють недостатню увагу до питання обов'язковості та значення доповіді представника персоналу органу пробації на етапі ухвалення судом кінцевого процесуального рішення.

Метою даної статті є з'ясування питання щодо значення та обов'язковості відомостей, що містяться в досудовій доповіді органу пробації, для суду при ухваленні ним вироку у кримінальному провадженні крізь призму доктринальних положень, судової практики та правових позицій Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Пробацію як систему наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону

до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, вперше було запроваджено законодавцем 5 лютого 2015 року Законом України № 160-VIII «Про пробацію» [2]. Вказаним Законом одним із видів даного соціально-правового явища було визначено досудову пробацію як процес забезпечення суду формалізованою інформацією, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності.

Більш детальну правову регламентацію досудова пробація одержала при прийнятті вищезгаданого Закону України № 1492-VIII від 07.09.2016, яким КПК України було доповнено низкою положень щодо процесуального статусу представника персоналу органу пробації, його прав та обов'язків у рамках кримінального провадження; прав обвинуваченого в межах процедури підготовки досудової доповіді; змісту досудової доповіді та порядку її складання, а також врахування судом при прийнятті кінцевого процесуального рішення.

Як нами раніше зазначалось, Законом № 1492-VIII від 07.09.2016 частину 1 статті 368 КПК України доповнено окремим абзацом, відповідно до якого: «ухвалюючи вирок суд приймає до відома досудову доповідь з інформацією про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого». З буквального змісту даного положення можна дійти висновку, що законодавцем чітко не визначено обов'язку суду, який ухвалює кінцеве рішення у кримінальній справі, враховувати зміст відомостей про особу обвинуваченого, які надаються органом пробації. Такий висновок зумовлений наступними міркуваннями.

Так, Великий тлумачний словник української мови дає визначення словосполучення «приймати (взяти до відома)» аналогічне словосполученню «брати до уваги», яке, у свою чергу, означає «зважати на що-небудь, врахувати щось» [3]. Очевидно, що таке розуміння компетенції суду по відношенню до досудової доповіді на стадії винесення кінцевого процесуального рішення не свідчить про обов'язковість врахування судом відомостей, які становлять зміст пробаційної доповіді, під час прийняття ним рішення про міру та вид покарання обвинуваченому.

Разом з тим, статтею кримінального процесуального закону, яку доповнену вищезгаданим положенням про врахування досудової доповіді органу пробації, визначено перелік питань, які обов'язково підлягають вирішенню судом при ухваленні вироку. Підтвердження тому є виклад положення частини 1 статті 368 КПК України, згідно з якою: «ухвалюючи вирок, суд *повинен* вирішити такі питання:..», що безперечно свідчить про імперативність даної норми.

Окрім того, зі змісту положення вказаного абзацу не цілком зрозуміло, яке значення для суду мають такі змістовні елементи досудової доповіді, як оцінка ризиків вчинення обвинуваченим повторного кримінального правопорушення та висновок про можливість виправлення особи без застосування щодо неї покарання, пов'язаного із ізоляцією від суспільства, необхідність зазначення яких прямо визначена пунктом 3 Розділу III Порядку складання досудової доповіді, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 200/5 від 27.01.2017 [4].

Отже, виникає питання про імперативність врахування судом не лише інформації про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого при ухваленні

вироку у кримінальному провадженні, а й відомостей про ризики повторного вчинення особою кримінального правопорушення та висновку пробації про можливість виправлення особи без застосування покарання, пов'язаного із позбавленням волі, зважаючи на, з одного боку, буквально формулювання абзацу 17 ч. 1 ст. 368 КПК України, а з іншого, розташування відповідного законодавчого положення у тексті норми, якою передбачено коло питань, що підлягають обов'язковому вирішенню судом на стадії ухвалення кінцевого процесуального рішення.

Національна кримінально-процесуальна доктрина по-різному відповідає на вказане питання.

Так, на думку І. М. Микитася, суд не зобов'язаний обов'язково погоджуватися з висновками уповноваженого органу з питань пробації, а просто приймає їх до відома, адже досудова доповідь не може використовуватися у кримінальному провадженні як доказ винуватості [5, с. 135].

Аналогічної позиції дотримуються й О. Єні та Л. Матієк, які серед особливостей досудової доповіді органу пробації у кримінальному провадженні виділяють її рекомендаційний характер [6, с. 44].

Своєю чергою, І. В. Вернидубов висловлює доволі скептичну позицію про доцільність не лише врахування судом досудової доповіді органу пробації на етапі ухвалення вироку у кримінальній справі, а й застосування пробаційної доповіді у кримінальному провадженні в цілому. На думку вченого, існуюча процедура доказування у кримінальному провадженні передбачає, що обов'язок доказування обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання або виключають кримінальну відповідальність ззагалі, покладається на слідчого і прокурора. Відповідно, досудова доповідь не може надати додаткову важливу інформацію, а запровадження нового учасника кримінального провадження – органу пробації може призвести до надмірного затягнення судового провадження [7, с. 27].

Іншої думки додержується С. І. Сімакова, яка говорить про те, що досудова доповідь органу пробації дає можливість отримати ту додаткову інформацію, яку не завжди вдається здобути на стадії досудового розслідування або судового розгляду кримінальної справи [8, с. 253].

Цікавої думки дотримується процесуалістка В. І. Гранкіна. З її точки зору, досудова доповідь є необхідною умовою для ухвалення суб'єктом вирішення кримінально-правового спору справедливого рішення, оскільки значний обсяг соціально-кримінологічної інформації щодо обвинуваченого дає можливість визначити напрямки корекційної роботи та ресоціалізувати правопорушника, тим самим забезпечити безпеку суспільства [9, с. 80].

Важливе значення досудової доповіді при ухваленні вироку у кримінальному провадженні наводить науковець Д. Вітфілд. На його думку, якісна досудова доповідь, яка розкриває характеристики особи в цілому, є передумовою прийняття правильного рішення при винесенні вироку [10, с. 60].

Як бачимо, у науці кримінального процесуального права відсутня єдність думок щодо обов'язковості врахування судом відомостей, які містяться в досудовій

доповіді органу пробації, при винесенні кінцевого процесуального рішення за наслідками судового розгляду кримінальної справи.

Крапку в дискусії про обов'язковість чи факультативність відомостей, які становлять зміст пробаційної доповіді, на етапі ухвалення вироку у справі спробував поставити Верховний Суд у постанові колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 21 грудня 2022 року по справі № 295/8690/21 [11].

У цій справі Богунським районним судом міста Житомира від 11 липня 2022 року було визнано особу винуватою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частинами 2, 3, 4 ст. 185 КК України та призначено остаточне покарання на підставі ч. 1 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень у виді позбавлення волі на строк 5 років і 2 місяців. Ухвалою Житомирського апеляційного суду від 01 вересня 2022 року вказаний вирок залишено без змін. Звертаючись із касаційною скаргою, захисник засудженого просив ухвалу суду апеляційної інстанції скасувати та призначити новий розгляд в апеляційному суді у зв'язку з істотними порушеннями вимог КПК України. Обґрунтовуючи свої доводи, захисник посилався на порушення судом першої інстанції вимог статті 314-1 КПК України, які виразились у невнесенні ухвали щодо необхідності складання досудової доповіді представником персоналу органу пробації. Оцінивши зазначені аргументи захисника, колегія суддів дійшла висновку про їх безпідставність. Мотивуючи своє рішення, суд касаційної інстанції вказав, що досудова доповідь має рекомендаційний характер для суду, яку останній може врахувати, виходячи зі своїх дискреційних повноважень. Аналізуючи обставини даного кримінального провадження, Верховний Суд зауважив, що вирішуючи питання про призначення засудженому остаточного покарання, суд першої інстанції врахував ступінь тяжкості кримінальних правопорушень, дані про особу обвинуваченого, раніше судимого за вчинення крадіжки, непрацевлаштованого та неодруженого, який на обліку у психіатра та нарколога не перебував. На думку касаційного суду, призначаючи покарання, суд зважив на дані, які характеризують особу обвинуваченого, яких було достатньо для ухвалення вироку. Враховуючи наведене, колегія суддів дійшла висновку, що відсутність досудової доповіді у матеріалах кримінального провадження в даному випадку не є істотним порушенням норм кримінального процесуального закону, яке вплинуло чи могло вплинути на обґрунтованість поставленого судового рішення.

Аналізуючи вищенаведену правову позицію Верховного Суду щодо рекомендаційного характеру досудової доповіді для суду, можна дійти висновку, що основним аргументом на користь вказаної позиції є наявність в суб'єкта, який здійснює судовий розгляд кримінального провадження, дискреційних повноважень, зокрема в частині визначення обсягу даних про особу обвинуваченого, достатнього для ухвалення вироку.

На нашу думку, така позиція суду касаційної інстанції не є достатньо аргументованою і не надає повної відповіді на питання обов'язковості врахування судом відомостей досудової доповіді при ухваленні рішення про вид і міру покарання.

По-перше, колегією суддів не надано відповіді на питання, чи має обов'язок суд враховувати на етапі ухвалення вироку дані досудової доповіді органу пробації, які характеризують особу обвинуваченого, у випадку, якщо суд дійшов висновку про

необхідність її складання, постановивши відповідну ухвалу, та у подальшому приєднав відповідну досудову доповідь до матеріалів кримінального провадження. Цілком можливо, що відсутність відповіді на дане питання зумовлена обмеженістю колегії суддів касаційної інстанції рамками конкретної касаційної скарги, адже, відповідно до положень ч. 2 ст. 433 КПК України, суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги (за загальним правилом). У даному випадку суд першої інстанції, використовуючи свої дискреційні повноваження, узагалі не постановляв ухвалу про доручення органу пробації на складання досудової доповіді.

По-друге, мотивуючи свою позицію щодо факультативності досудової доповіді наявністю повноважень суду в частині визначення обсягу даних про обвинуваченого, достатніх для ухвалення вироку, Верховний Суд не вказав, яке значення для органу вирішення кримінально-правового спору має такий елемент досудової доповіді, як висновок органу пробації про можливість виправлення обвинуваченого без застосування стосовно нього заходу кримінально-правового впливу, пов'язаного із ізоляцією від суспільства.

На наше переконання, дана правова позиція суду касаційної інстанції більшою мірою стосується права суду прийняти рішення щодо доручення представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь на стадії підготовчого судового провадження, та меншою – обов'язку суду врахувати зміст пробаційної доповіді, ухвалюючи рішення про вид та міру покарання обвинуваченому.

З приводу наявної судової практики, що стосується врахування судом відомостей досудової доповіді на етапі ухвалення вироку, слід зауважити, що після висловлення Верховним Судом зазначеної правової позиції, суди доволі часто враховують відомості досудової доповіді, зокрема висновок пробаційного органу про можливість виправлення особи, визнаної винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, за умови призначення їй покарання, не пов'язаного із обмеженням чи позбавленням волі.

Так, відповідно до офіційних статистичних даних, оприлюднених Державною установою «Центр пробації», станом на 01 липня 2023 року на виконання установи надійшло 2566 вироків щодо осіб, відносно яких підрозділом пробації здійснювалась підготовка досудової доповіді або має місце інформація про підготовку досудової доповіді іншою установою з висновком про можливість виправлення обвинуваченого без ізоляції від суспільства, з яких лише у 93 (!) випадках судом не враховувались висновки пробаційних органів при вирішенні питання щодо міри та виду покарання особі [12].

Зауважимо, що в багатьох випадках суд надає більшу перевагу відомостям про особу обвинуваченого, наявним в досудовій доповіді, ніж тим даним, які подаються сторонами кримінального провадження. Так, до прикладу, Голованівський районний суд Кіровоградської області, ухвалюючи 20 березня 2023 року вирок у кримінальній справі за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України, відхилив інформацію про особу обвинуваченого, що містилася в характеристиці Центру надання адміністративних послуг Голованівської селищної ради з мотивів її невідповідності фактичним

даним, наявним у досудовій доповіді Голованівського районного сектора з питань пробації ДУ «Центр пробації» в Кіровоградській області [13].

Разом з тим, має місце практика судових органів щодо вирішення кримінально-правових спорів, коли суди, за наявності пробаційної доповіді з відомостями про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого та висновком про можливість виправлення особи без застосування покарання у виді обмеження чи позбавлення волі, не погоджуються із висновками досудової доповіді повністю чи частково при ухваленні вироку, аргументуючи це позицією сторін або дискрецією суду.

До прикладу, вироком Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 27 червня 2023 року у справі № 473/2766/23 обвинувачену особу було визнано винною у скоєнні крадіжки в умовах воєнного стану, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України, та призначено їй покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі. Також на підставі ст. 75 КК України особу вироком вказаного суду звільнено від відбування призначеного їй покарання з випробуванням зі встановленням іспитового строку два роки та покладенням обов'язків, визначених статтею 76 КК України. Зі змісту вищезазначеного вироку слідує, що у рамках судового розгляду даного кримінального провадження суд своєю ухвалою доручав уповноваженому органу з питань пробації скласти досудову доповідь щодо обвинуваченої особи із висновком про можливість її виправлення без застосування покарання, пов'язаного із ізоляцією від суспільства. Так, у тексті процесуального рішення суб'єкт вирішення кримінально-правового спору, вирішуючи питання про вид та міру покарання, зазначив: *«беручи до уваги...дані досудової доповіді, згідно із якою, беручи до уваги високу ймовірність вчинення повторного правопорушення, орган пробації вважає, що виправлення обвинуваченої без позбавлення волі або обмеження на певний строк може становити дуже високу небезпеку для суспільства (у тому числі окремих осіб), наявність пом'якшуючих відповідальність обвинуваченої обставин, а також те, що злочин, який вчинила обвинувачена згідно ст. 12 КК України належить до тяжких злочинів проти власності, суд вважає, що її виправлення та попередження вчинення обвинуваченою нових злочинів можливе у разі призначення їй покарання у межах санкції ч. 4 ст. 185 КК України із звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі положень ст. 75 КК України, як про те і просили учасники процесу, в тому числі і прокурор, в судових дебатах»*. Надаючи оцінку висновкам досудової доповіді відділу з питань пробації, відповідно до яких, виправлення обвинуваченої особи без застосування щодо неї покарання у виді позбавлення чи обмеження волі на певний строк становитиме високу небезпеку як для окремих осіб, так і суспільства в цілому, а вжиття необхідних, з метою виправлення обвинуваченої та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень, соціально-виховних заходів є можливим лише в умовах цілодобового нагляду та контролю в умовах ізоляції, суд зазначив, що при прийнятті кінцевого рішення про вид та міру покарання врахуванню підлягають не тільки дані пробаційної допо-

віді, а й всі інші матеріали провадження, позиції учасників процесу в частині призначення обвинуваченій покарання [14].

Отже, в аналізованому випадку суд, не погоджуючись із висновками досудової доповіді органу пробації, послався на необхідність врахування всіх відомостей, які містяться в матеріалах кримінального провадження, у сукупності із позицією сторін, зокрема в частині вирішення питання призначення обвинуваченому покарання, проте, визначальну роль суд надав думкам учасників кримінально-правового спору, зокрема, прокурора, при цьому не навівши відповідного обґрунтування своє позиції.

Іншим прикладом відхилення позиції представника персоналу органу пробації, викладеної у досудовій доповіді, може слугувати вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області від 24 серпня 2023 року у справі № 385/1299/23 [15]. У рамках вказаного кримінального провадження, за наслідками скороченого судового розгляду в порядку ч. 3 ст. 349 КПК України, обвинуваченого було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 185 КК України, та на підставі положень ст. 75 КК України звільнено від відбування покарання з випробуванням, із покладенням встановлених ст. 76 КК України обов'язків. Ухвалюючи рішення про можливість виправлення засудженого без застосування відносно нього покарання, пов'язаного із ізоляції від суспільства, суд першої інстанції, посилаючись на дані пробаційної доповіді, зазначив, що згідно з розділом 4 Досудової доповіді Гайворонського РС № 1 філії Державної установи «Центр пробації» в Кіровоградській області щодо обвинуваченого, останній має високу ймовірність вчинення повторного кримінального правопорушення та високий рівень ймовірної небезпеки для суспільства, виправлення обвинуваченого без позбавлення або обмеження волі неможливе. Разом з тим, відповідно до розділу 2 досудової доповіді, за підсумками всіх розділів, динамічних факторів, оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення є високою, проте, при вивченні характеризуючих матеріалів орган пробації дійшов висновку, що надалі обвинувачений має намір вести законотворчий спосіб життя. Звертаючи увагу на зазначену суперечність положень досудової доповіді, суд вказав про невмотивованість висновку органу пробації щодо неможливості виправлення особи без покарання у виді обмеження чи позбавлення волі, адже він суперечив даним інших розділів пробаційної доповіді, і обґрунтовано не взяв його до уваги.

Слід зауважити, що у вищеописаному випадку суд навів власні міркування щодо питання обов'язковості врахування суб'єктом розгляду й вирішення кримінально-правового спору відомостей, що містяться у досудовій доповіді представника персоналу органу пробації. Так, суд першої інстанції зазначив наступне: *«при обранні покарання суд також враховує висновки досудової доповіді Гайворонського РС філії Державної установи «Центр пробації» в Кіровоградській області щодо обвинуваченого, при цьому суд вважає, що в розумінні ст. 314, 314-1 КПК досудова доповідь представника персоналу органу пробації складається з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує засудженого, а також прийняття судового рішення про розмір покарання та має виключно*

рекомендаційний характер, яку суд може врахувати виходячи із своїх дискреційних повноважень». Отже, у даному випадку суд послався на рекомендаційний характер доповіді органу пробації, аргументуючи таку позицію наявністю дискреційний повноважень. Разом з тим, заслуговує увагу той факт, що суд не відхилив досудову доповідь в цілому, а лише такий її елемент, як висновок представника персоналу органу пробації про можливість виправлення особи без застосування покарання, пов'язаного з ізоляцією від суспільства, навівши відповідне обґрунтування своєї позиції.

Висновки. Беручи до увагу високий ступінь довіри судових органів не лише до соціально-психологічної характеристики обвинуваченого, викладеної в досудовій доповіді органу пробації, а й до висновку цього органу про можливість виправлення особи без застосування щодо неї покарання, пов'язаного з ізоляцією від суспільства, про що свідчить офіційна статистика, можна дійти висновку про вагомий роль пробаційної доповіді на етапі ухвалення вироку судом. Заслуговує на увагу також той факт, що суди в ряді випадків, ухвалюючи рішення про вид та міру покарання, надають перевагу інформації про особу обвинуваченого, наданій саме органами системи пробації, перед характеризуючими відомостями, які подають суду сторони кримінального провадження. Відтак, слід погодитися із позицією тих учених-процесуалістів, на думку яких, якісна доповідь представника персоналу органу пробації є необхідною передумовою ухвалення суб'єктом розгляду та вирішення кримінально-правового спору справедливого та обґрунтованого рішення про вид та міру покарання особі, визнаній винною у вчиненні кримінального правопорушення. Щодо питання обов'язковості відомостей і висновків пробаційної доповіді для суду під час ухвалення ним вироку у кримінальному провадженні, то слід зазначити, що у разі, якщо судом прийнято рішення про доручення представнику персоналу органу пробації на складання досудової доповіді та подальше її приєднання до матеріалів справи, останній має своїм обов'язком надати правову оцінку відомостям вказаної доповіді та висновкам пробаційного органу щодо можливості виправлення обвинуваченого без позбавлення чи обмеження волі на певний строк, як того вимагає норма ч. 1 ст. 368 КПК України. При цьому, ані висновки пробаційного органу, ані будь-які інші складові досудової доповіді, не є обов'язковими для суду під час прийняття рішення про вид та міру покарання обвинуваченому, оскільки суд є незалежним органом, уповноваженим на здійснення функції правосуддя. Утім, не погоджуючись із висновками пробаційного органу в частині неможливості виправлення обвинуваченого без застосування щодо нього покарання, пов'язаного з ізоляцією від суспільства, або ж відхиляючи відомості про соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, суд повинен навести обґрунтування такого рішення, що буде ознакою вмотивованості та обґрунтованості судового рішення. Відтак, правильною є позиція судів, які мотивують свою незгоду із позицією представника персоналу органу пробації внутрішньою суперечністю елементів досудової доповіді між собою чи позицією сторін.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 7 вересня 2016 року № 1492-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19> (дата звернення 10.10.2023).
2. Про пробацію: Закон України від 05 лютого 2015 року № 160-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення 10.10.2023).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. Ред. В. Т. Бусел. Київ, 2005. 1728 с.
4. Порядок складення досудової доповіді, затверджений наказом Міністерства юстиції України 27 січня 2017 року № 200/5/ Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17> (дата звернення 10.10.2023).
5. Микитась І. М. Досудова доповідь: поняття, зміст, значення. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 1(3). С. 131–136.
6. Єні О., Матієк Л. Досудова доповідь у судовому кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2(14). С. 42–50. URL: <http://chasopysnaru.gr.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2017/eni.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
7. Вернидубов І. В. Запит на складання досудової доповіді має бути правом, а не обов'язком суду. *Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні*: матеріали міжнародного круглого столу (Київ, 22 червня 2018 р.). Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 27–29.
8. Сімакова С. І. Позитивні моменти розвитку служби пробації в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. Вип. 4. С. 251–253.
9. Гранкіна В. І. Окремі аспекти реалізації досудової пробації в Україні. *Jurnal uljuridic national: teorie şipractică. Tipocart Print*. 2020. № 5(45). С. 75–81. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/5/11.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
10. Вітфілд Д. Вступ до служби пробації: монографія. Київ: Атіка, 2004. 236 с.
11. Постанова колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у справі № 295/8690/21 від 21 грудня 2022 року/ Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108059816> (дата звернення: 10.10.2023).
12. Статистичні дані підготовки досудових доповідей у розрізі областей, станом на 01 липня 2023 року/ Державна установа «Центр пробації». URL: https://probation.gov.ua/?page_id=197 (дата звернення: 11.10.2023).
13. Вирок Голованівського районного суду Кіровоградської області у справі № 386/111/23 від 20 березня 2023 року/ Голованівський районний суд Кіровоградської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109690387> (дата звернення: 11.10.2023).
14. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/2766/23 від 27 червня 2023 року/ Вознесенський міськрайонний суд Миколаївської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111798563> (дата звернення: 11.10.2023).
15. Вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області у справі № 385/1299/23 від 24 серпня 2023 року/ Гайворонський районний суд Кіровоградської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113009813> (дата звернення: 11.10.2023).

Анотація

Білас І. Я. Чи зобов'язаний суд враховувати доповідь органу пробації при ухваленні вироку у кримінальному провадженні? – Стаття.

У статті наведено доктринальні підходи до питання обов'язковості та значення досудової доповіді органу пробації на етапі ухвалення кінцевого процесуального рішення судом про вид та міру покарання. Проаналізовано судову практику судів першої інстанції, а також правову позицію Верховного Суду в частині врахування судом досудової доповіді на стадії ухвалення вироку. Виявлено недоліки існуючої позиції касаційного суду щодо рекомендаційного характеру досудової доповіді, зумовлені неврахуванням всіх проблемних питань правозастосування та межами конкретної касаційної скарги. Встановлено, що в абсолютній більшості випадків суди враховують не лише дані щодо соціально-психологічної характеристики обвинувачених, а й погоджуються із висновками органів пробації про мож-

ливість виправлення особи без застосування покарання, пов'язаного із ізоляцією від суспільства, що вказує на високий ступінь довіри судових органів до позицій органів системи пробачії. На підставі проведеного дослідження викладено власне бачення імперативності та значення висновків пробачійного органу для суду на етапі прийняття ним кінцевого процесуального рішення у кримінальній справі. Зроблено висновок, що відомості, які містяться в досудовій доповіді, стосовно соціально-психологічної характеристики особи, а також висновки органу пробачії щодо можливості виправлення обвинуваченого без застосування щодо нього покарання, непов'язаного із ізоляцією від суспільства, мають для суду рекомендаційний характер на етапі прийняття рішення про вид та міру покарання. Поряд з тим, приймаючи дані пробачійної доповіді або відхиляючи її зміст, суд має своїм процесуальним обов'язком надати належну правову оцінку досудовій доповіді, що слугуватиме гарантією законності та вмотивованості вироку. Відтак, правильним є підхід судових органів, які своєю незгодою із відомостями та висновками досудової доповіді аргументують позицією сторін кримінального провадження або власними недоліками змісту доповіді представника персоналу органу пробачії.

Ключові слова: досудова доповідь, суд, вирок, орган пробачії, обов'язковість досудової доповіді, значення пробачійної доповіді.

Summary

Bilas I. Ya. Is the court obliged to take into account the report of the probation authority when passing a sentence in criminal proceedings? – Article.

The article contains doctrinal approaches to the issue of mandatory and significance of the pre-trial report of the probation authority at the stage of making the final procedural decision by the court on the type and measure of punishment. The judicial practice of the courts of first instance, as well as the legal position of the Supreme Court in terms of taking into account the pre-trial report by the court at the stage of sentencing, are analyzed. The shortcomings of the existing position of the court of cassation regarding the advisory nature of the pre-trial report were revealed, due to the failure to take into account all the problematic issues of law enforcement and the limits of a specific cassation appeal. It has been established that in the absolute majority of cases, courts take into account not only the data on the socio-psychological characteristics of the accused, but also agree with the conclusions of the probation authorities about the possibility of correcting the person without applying punishment associated with isolation from society, which indicates a high degree of trust of the judicial authorities to the positions of the bodies of the probation system. On the basis of the conducted research, the author's own vision of the imperativeness and significance of the conclusions of the probation authority for the court at the stage of making the final procedural decision in a criminal case is presented. It is concluded that the information contained in the pre-trial report regarding the socio-psychological characteristics of the person, as well as the conclusions of the probation authority on the possibility of rehabilitating the accused without applying punishment against him, not related to isolation from society have a recommendatory character for the court at the stage of making a decision on the type and degree of punishment. At the same time, accepting the data of the probation report or rejecting its content, the court has its procedural duty to provide an appropriate legal assessment of the pre-trial report, which will serve as a guarantee of the legality and justification of the sentence. Therefore, the correct approach is the approach of judicial bodies, which argue their disagreement with the information and conclusions of the pre-trial report by the position of the parties of the criminal proceedings or own shortcomings in the content of the report of the representative of the staff of the probation authority.

Key words: pre-trial report, court, sentence, probation authority, mandatory of the pre-trial report, meaning of probation report.